

Левченко Е. Фомічова В.

Формула сюжету. Філософія. Теорія. Практика

Київ: НЦТИ ім. Леся Курбаса, 2011.

Анна Александрович

ПРО РОБОТУ З «ФОРМУЛОЮ СЮЖЕТУ».

Нотатки театрального педагога

Рівновага, нестабільність — природне буття творчої людини. Відтак, зустрівши в монографії Е. Г. Левченко і В. А. Фомічової термін — порушення — не вхопитися за цю невловиму думку-почуття я не могла ...

У сучасному європейському соціумі, як і в театрі і кіно відсутність чистого диктатора, лідера стає все помітнішою. Всім є куди піти, і відхід від диктату не здається настільки страшним.

А чи можлива жорстка конструкція театру без диктату? Чи не розвалиться безкаркасна будова і що є новим каркасом? І чи такий уже він новий? І що залишається робити у всьому цьому артисту? На що спертися? На режисера — він навряд чи пробачить акторську ініціативу. Спертися на драматурга, аби з режисером зійтися в прекрасному бою? Але як це зробити?

І ось у процесі педагогічної практики переді мною стало вимальовуватися нові обличчя акторів сучасного артпростору. Необтяжених — саме це слово — необтяжених. І від цієї необтяженості відчуваєш себе з ними незвичайно: спочатку необтяженість створює враження порожнечі, але це не так, вони цілісні — просто з іншого матеріалу... З книгою «Формула сюжету» у мене з'явився інструмент роботи з цим матеріалом. Інші інструменти, на кшталт Станіславського, швидко ламалися і тупились ...

Дітям, на відміну від моїх колег, ця книга «сподобалася». Не оригінальне слово, скажете ви? А вони сказали: цікаво, сподобалося. І прочитали! Не інтелектом взяли, а вигодою: книга виявилася потрібною. Так склалося, що група з 23 осіб до третього курсу вже усталилася і активно вимагала роботи. Але що робити мені одній в такій ситуації? Безупинно ставити спектакль за спектаклем?

Тут на допомогу і прийшла книга, забезпечивши студентів розумінням: герой, віце-герой, порушення, приховане-явне ... Я їх відпустила — і вони стали народжувати щось досі небачене, вичитуючи те, що не видно навіть мені.

Треба зауважити, що п'єси студенти обирають самостійно зі своїх «неспокоїв». Інтуїтивно відчуваючи «муки» і «нестабільність», вони намагаються зняти напругу за допомогою тієї чи іншої драматургії. Потім знаходять віддзеркалення своїх порушень-мук у героїв і розуміють: герої теж прагнуть до гармонії і вирішення конфліктів.

Показова робота над п'єсою Гельдерода «Сорока на шибениці». Всіх студентів хвилює тема контрактного навчання, а бюджетників — тема стипендії. До чого тут Гельдерод, запитасте ви? І я запитала: до чого тут Гельдерод? А виявилось — ось до чого: на сцені за підсумком я бачу жертву, яка випадково опинилася під петлею, і на контракті, який ця жертва повинна підписати, стоїть сума контрактного навчання ... і крізь шаржі Босха (як оформлення взяті цитати його картин) проступають спотворені обличчя ... керівництва університету ... і 7 гріхів, які зжирають всіх ... Контракт підписаний. Шибениця більше не постить. Страшнувало, колеги.

Також показова робота над «Бісами» Ф. Достоевського. Прийшовши на перший курс, деякі студенти, коли читали, ще ворухили губами — за спиною у більшості не було жодної повністю прочитаної книги світової літератури. Максимум — дівчатка читали «Джейн Ейр». І тут Достоевський ... Ні, і тут — Революція, шини і перші смерті. А ми в аудиторії 61 на вул. Чигоріна, будинок 14. Займаємося акторською майстерністю, ніхто не поїхав додому. Вони прочитали «Біси» з олівчиком. Вже не пам'ятаю, хто купив на Петрівці 12 примірників. Хлопці приносили сцену за сценою, невмілі, нестрункі — але виразні у своїй нестримній потребі розібратися і не збожеволіти — луганські, донецькі, полтавські, закарпатські. Одна дів-

чинка пішла на Майдан — вступила у військо. Зараз на фронті. Приходила, така доросла ... дивилася, плакала ... написала листа. І знову пішла на війну. А вони 2-й акт «Бісів» зробили. У нас ще сторінок 300 залишилося...

Цікаво спостерігати, як студенти, які хоча б трохи ухопили суть «формули сюжету», намагаються читати нові п'єси. Як з цікавістю прориваються крізь очевидне до неочевидного. З якою радістю приносять свої відкриття — фабули, а потім на репетиціях намагаються знайти зерно, щоб розгорнути сюжет.

Самим непростим для студентів і для мене є пошук предметів, які розкривають порушення. Відчуття, які існують на інтуїтивному чуттєвому рівні, в реальному практичному світі вислизають. Задати сенс у просторі — змусити його діяти поряд з героями — для нас одне з найцікавіших завдань. В рамках навчального театру, не володіючи цехами бутафорії, тим важливіше відшукати точний предмет. Наприклад, у виставі за текстами поетів «Розстріляного Відродження» — «Я сів не в тій літак» — образ аеропорту в Донецьку створюється самими студентами, які до початку дії грають на сцені предмети, розкидані на злітній смузі після краху літака — окуляри, книги, або туш для вій ... Предмети, цілком доречні в руках у пасажирів, перетворюються в предмети з явним порушенням, розкидані на злітній смузі. Що ж тоді є предметом з прихованим порушенням? Для нас у цьому спектаклі — це працюючий мобільний телефон, по якому герой скаржиться, що літак затримують ...

Але найцікавіше і загадкове у роботі над драматургією відповідно до методології, описаної в «Формулі сюжету», — це пошук і складання наративу. Цікавий метод відпрацювання цього принципу на найпростішому очевидному матеріалі — народних казках. «Працюючі питання» — для чого б ти розповідав цю казку дитині? Про кого вона? Про що історія?

... Що змушує мене мучитися найбільше? Пекло — змоглядне, боги високо — і то я про них багато знаю.

Що лякає? Чому соромно? Знайшовши в книзі «Формула сюжету» згадку про СОВІСТЬ, зазнала радості, як у дитинстві від купленого навесні самоката – ось воно! Що мучить героя? СОВІСТЬ – як просто і прекрасно, зрозуміло і дієво!! Це ж зовсім інші важелі ... Народжується висновок – диктатура нікуди не пропала, і структура буде триматися на деміургах – особистостях, – але рухати спектакль чи фільм чи буде не амбіція людини, а її совість. Якщо вдасться режисерові зманіпулювати, розбудити, дати поштовх – народиться сценічна історія, але побудована вона буде не на «їжі» однієї людини – режисера, не на її особистій проблемі – зацикленості, а на якійсь масштабнішій війні...

2015